

บทที่ 4

ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหากฎหมายในการควบคุมการติดฉลาก

ผลิตภัณฑ์ถั่วเหลืองดัดแปลงพันธุกรรม

ในปัจจุบันนี้ยังไม่มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ชัดเจนที่แสดงถึงอันตรายที่จะเกิดกับผู้บริโภค โดยตรงจากการบริโภคพืชดัดแปลงพันธุกรรม อีกทั้งสหรัฐอเมริกาได้นำพืชดัดแปลงพันธุกรรมออกวางตลาดเป็นส่วนประกอบของอาหารให้ประชาชนบริโภคมาเป็นเวลานานนับสิบปีแล้ว ทำให้ไม่สามารถที่จะหยุดยั้งการผลิต และการพัฒนาพืชดัดแปลงพันธุกรรมในการใช้เป็นอาหารสำหรับมนุษย์ได้ ดังนั้น ทางออกที่ดีที่สุด คือ การให้ผู้บริโภคมีสิทธิที่จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารของผลิตภัณฑ์เพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกบริโภค โดยพิจารณาจากพืชดัดแปลงพันธุกรรมนั้น มีลักษณะภายนอกเหมือนกัน โดยเฉพาะเมื่อนำไปปรุงเป็นอาหารแล้วยังไม่สามารถแยกความแตกต่างได้ โดยการจะแยกความแตกต่างได้นั้นจะต้องใช้วิธีการตรวจวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้น การติดฉลากบนผลิตภัณฑ์อาหารจึงมีความสัมพันธ์กับการวิเคราะห์ เพราะเป็นเครื่องมือเพียงชิ้นเดียวที่จะบอกได้ว่า ผลิตภัณฑ์อาหารนั้นเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบที่ได้จากการดัดแปลงพันธุกรรมหรือไม่ การติดฉลากจึงมีความสำคัญต่อการที่จะมีการพิจารณาเพื่อหาหลักเกณฑ์ที่มีความเหมาะสมที่สุด โดยยึดหลักการให้ผู้บริโภคได้รับความคุ้มครองสิทธิและได้รับประโยชน์สูงสุดจากการติดฉลาก

ปัญหาเกี่ยวกับฉลากอาหารดัดแปลงพันธุกรรมของประเทศไทย ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 251) พ.ศ. 2545 เรื่องการแสดงฉลากอาหารที่ได้จากเทคนิคการดัดแปรพันธุกรรม หรือพันธุวิศวกรรม ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2546 ยังมีประเด็นปัญหาที่ทำให้เกิดความสงสัยว่า เป็นการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคอย่างเพียงพอหรือไม่ และยังไม่ได้มาตรฐานเทียบเท่ากับประเทศกลุ่มสหภาพยุโรปที่ได้รับการยอมรับว่ามีมาตรฐานการคุ้มครองผู้บริโภคและความปลอดภัยอาหารที่ดีและเข้มงวดที่สุด

จากการที่ได้ศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการติดฉลากผลิตภัณฑ์ถั่วเหลืองดัดแปลงพันธุกรรมของประเทศไทยและต่างประเทศ ในบทที่ผ่านมาแล้วนั้น ในบทนี้จะทำการวิเคราะห์ปัญหากฎหมายในการควบคุมการติดฉลากผลิตภัณฑ์ถั่วเหลืองดัดแปลงพันธุกรรมของประเทศไทยและแนวทางแก้ไข โดยเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศโดยแยกประเด็นวิเคราะห์ ดังนี้

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดระดับขั้นต่ำของส่วนประกอบผลิตภัณฑ์ที่ต้องติดฉลากว่ามี ส่วนประกอบที่ได้มาจากการตัดแปลงพันธุกรรม

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการติดฉลากผลิตภัณฑ์ถั่วเหลือง ตัดแปลงพันธุกรรมของต่างประเทศพบว่า

สหรัฐอเมริกาได้มีการกำหนดให้แสดงข้อความบนฉลาก หากว่ามีการใส่สารที่อาจก่อให้เกิด ภูมิแพ้ลงในอาหาร และกำหนดให้ผู้ผลิตต้องติดฉลากเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าอาหารที่มี ส่วนประกอบของสิ่งมีชีวิตตัดแปลงพันธุกรรม (GMOs) ใน 3 รูปแบบ ดังนี้ 1)ข้อความที่เป็นลายลักษณ์อักษรบนบรรจุภัณฑ์ (Text) 2)ตราสัญลักษณ์ (Symbol) หรือ 3)สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น รหัส คิวอาร์ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปยังรายละเอียดข้อมูลสินค้าอาหารทางเว็บไซต์

กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกามีระยะเวลา 2 ปี ในการออกระเบียบเพื่อกำหนดมาตรฐาน รูปแบบ และรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการแสดงข้อมูลดังกล่าว โดยมีผลบังคับใช้กับผู้ผลิตอาหาร ทั่วไป และมีผลบังคับใช้กับผู้ผลิตอาหารขนาดเล็ก อย่างน้อยหลังจากนั้นอีก 1 ปี USDA จะกำหนด คำจำกัดความของคำว่า “Small food manufacturers” และ “Very small food manufacturers” ผู้ผลิต อาหารขนาดเล็กมากจะได้รับการยกเว้น

กลุ่มสหภาพยุโรปได้กำหนดให้มีการติดฉลากผลิตภัณฑ์ที่มี หรือประกอบด้วย หรือได้มา จากพืชตัดแปลงพันธุกรรม และมีการกำหนดระดับปริมาณขั้นต่ำของการปนเปื้อนพืชตัดแปลง พันธุกรรมที่มีอยู่ในส่วนประกอบอาหารขั้นต่ำเกินกว่าร้อยละ 0.9 โดยน้ำหนักผลิตภัณฑ์ต้องติด ฉลากบอกว่ามีส่วนประกอบที่ได้มาจากการตัดแปลงพันธุกรรม

ประเทศญี่ปุ่นได้กำหนดยกเว้นผลิตภัณฑ์อาหารที่มีส่วนประกอบของพืชตัดแปลง พันธุกรรม (ซึ่งรวมถึงถั่วเหลือง) หากต่ำกว่าร้อยละ 5 โดยน้ำหนักผลิตภัณฑ์ ก็ไม่ต้องติดฉลาก แสดงข้อความระบุว่า เป็นอาหารตัดแปลงพันธุกรรม

ส่วนประเทศไทย ปัจจุบันนี้ เรายังไม่มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่แน่ชัดยืนยันถึงอันตราย ที่จะเกิดแก่ผู้บริโภคโดยตรงจากการบริโภคผลิตภัณฑ์ตัดแปลงพันธุกรรม อีกทั้งกฎหมายที่ใช้ใน การบังคับให้ต้องมีการติดฉลากยังมีความไม่ชัดเจนและเพียงพอที่จะคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค และควบคุมการติดฉลากของผู้ประกอบการ จึงเกิดปัญหาเกี่ยวกับการติดฉลากอาหารตัดแปลง พันธุกรรมตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 251) พ.ศ.2545 เรื่อง การแสดงฉลากอาหารที่ ได้จากเทคนิคการตัดแปรพันธุกรรมหรือพันธุวิศวกรรม เช่น ผลิตภัณฑ์จากถั่วเหลืองตัดแปลง พันธุกรรม แม้จะเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบจากถั่วเหลืองตัดแปลงพันธุกรรม แต่หากใน ส่วนประกอบหลัก 3 อันดับแรกนั้นมีส่วนประกอบที่ได้มาจากถั่วเหลืองตัดแปลงพันธุกรรมไม่ถึง

ร้อยละ 5 ของแต่ละส่วนประกอบ และหากแต่ละส่วนประกอบดังกล่าวนั้นมีปริมาณไม่ถึงร้อยละ 5 ของน้ำหนักผลิตภัณฑ์ ผู้ประกอบการก็ไม่ต้องติดฉลากบอกว่า ผลิตภัณฑ์นั้นมีส่วนประกอบที่ได้มาจากการตัดแปลงพันธุกรรม หรือ GMOs เป็นต้น

ประกาศกระทรวงสาธารณสุขฉบับดังกล่าวยังมีมาตรฐานในการคุ้มครองผู้บริโภคไม่เพียงพอ ทำให้ผู้บริโภคมีความเสี่ยงจากอันตรายที่อาจเกิดได้จากการบริโภคถั่วเหลืองตัดแปลงพันธุกรรม และผู้บริโภคยังไม่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารในเรื่องส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ที่มีถั่วเหลืองตัดแปลงพันธุกรรมอย่างเพียงพอ ในการที่จะตัดสินใจเลือกซื้อมารับบริโภค กล่าวได้ว่าผู้บริโภคอาจซื้อผลิตภัณฑ์ถั่วเหลืองตัดแปลงพันธุกรรมมารับบริโภคโดยที่ไม่ทราบ และไม่ได้รับข้อมูลอย่างเพียงพอในการตัดสินใจเลือกซื้อ ซึ่งสิทธิของผู้บริโภคในการที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารในผลิตภัณฑ์นั้นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้บริโภคพึงมีในการเลือกบริโภคสินค้าหรือบริโภคทุกชนิด

แม้ว่าวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับการติดฉลากผลิตภัณฑ์ถั่วเหลืองตัดแปลงพันธุกรรมฉบับนี้ก็เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค แต่ก็ยังไม่ได้ให้สิทธิในการรับรู้ข้อมูลส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ถั่วเหลืองตัดแปลงพันธุกรรมที่จะเลือกบริโภค หรือปฏิเสธที่จะบริโภคอย่างเพียงพอ อันจะถือได้ว่าเป็นการคุ้มครองอย่างแท้จริงแก่ผู้บริโภค

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การกำหนดระดับขั้นต่ำของการปนเปื้อนพืชตัดแปลงพันธุกรรมไว้สูงถึงร้อยละ 5 ของแต่ละส่วนประกอบหลัก และแต่ละส่วนประกอบดังกล่าวต้องมีปริมาณตั้งแต่ร้อยละ 5 ของน้ำหนักผลิตภัณฑ์จึงจะต้องติดฉลากนั้นกำหนดไว้สูงเกินไป ทั้งที่ในต่างประเทศ เช่น กลุ่มสหภาพยุโรป กำหนดไว้เพียงเกินกว่าร้อยละ 0.9 ของแต่ละส่วนประกอบโดยน้ำหนักผลิตภัณฑ์ ก็ต้องติดฉลากบอกผู้บริโภคแล้ว โดยได้มีการออกกฎหมายติดฉลากแบบตรวจสอบตั้งแต่แหล่งกำเนิด คือ หากอาหารชนิดใดใช้วัตถุดิบตัดแปลงพันธุกรรมเกินกว่าร้อยละ 0.9 ขึ้นไปไม่ว่าจะเป็นพืชตัดแปลงพันธุกรรมชนิดใด และอยู่ในส่วนประกอบใดของอาหารก็ต้องติดฉลากทั้งหมด ไม่ว่าจะตรวจเจอยีนตัดแปลงพันธุกรรมในผลิตภัณฑ์สุดท้ายหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าเมื่อยังไม่แน่ชัดว่าพืชตัดแปลงพันธุกรรมเป็นอันตรายต่อร่างกายมนุษย์หรือไม่ หากบริโภคเข้าไปการแสดงฉลากว่ามีการตัดแปลงพันธุกรรมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญให้ผู้บริโภคมีสิทธิเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์ว่าจะบริโภคผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบจากการตัดแปลงพันธุกรรมหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อการป้องกันล่วงหน้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค ดังนั้น ระดับปริมาณขั้นต่ำของการระดับปนเปื้อนพืชตัดแปลงพันธุกรรมซึ่งสามารถตรวจสอบได้โดยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์นั้น ยิ่งต่ำเท่าใดก็ยิ่งลดความกังวลหรือความเสี่ยงของผู้บริโภคจากอันตรายที่อาจเกิดจากผลิตภัณฑ์ตัดแปลงพันธุกรรมได้มากเท่านั้น ผู้บริโภคจึงควรมีสิทธิที่จะได้รับรู้ข้อมูลในผลิตภัณฑ์อย่างชัดเจน แม้ผลิตภัณฑ์นั้นจะมีการปนเปื้อนพืชตัดแปลงพันธุกรรมเพียงเกินกว่าร้อยละ 0.9 ของแต่ละ

ส่วนประกอบโดยน้ำหนักรวมผลิตภัณฑ์ก็ตาม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคในการเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์อย่างยิ่ง

ผู้วิจัยเห็นว่า มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการติดฉลากถั่วเหลืองดัดแปลงพันธุกรรมของประเทศไทย ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 251) พ.ศ.2545 เรื่อง การแสดงฉลากอาหารที่ได้จากเทคนิคการดัดแปลงพันธุกรรมหรือพันธุวิศวกรรม ยังไม่มีความเข้มงวดและเคร่งครัดมากพอในการที่จะคุ้มครองผู้บริโภค และควบคุมผู้ประกอบการในการติดฉลากผลิตภัณฑ์ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของสหภาพยุโรปแล้ว จึงเห็นควรให้มีการแก้ไขกฎหมายฉบับนี้ให้มีความเข้มงวดยิ่งขึ้นในการคุ้มครองผู้บริโภค และควบคุมการติดฉลากผลิตภัณฑ์ถั่วเหลืองดัดแปลงพันธุกรรม ซึ่งจากที่ได้ทำการเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการติดฉลากผลิตภัณฑ์ถั่วเหลืองดัดแปลงพันธุกรรมของสหภาพยุโรปที่กำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เข้มงวดที่สุด ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับฉลากผลิตภัณฑ์อาหารดัดแปลงพันธุกรรม สำหรับอาหารที่มีส่วนประกอบดัดแปลงพันธุกรรมเจือปนโดยไม่เจตนา หรือไม่สามารหลีกเลียงได้ในอัตราส่วนไม่เกินร้อยละ 0.9 ของส่วนประกอบต่าง ๆ ในอาหาร โดยพิจารณาส่วนประกอบเป็นรายการ หรืออาหารที่ประกอบด้วยส่วนผสมรายการเดียว ด้รับยกเว้นไม่ต้องติดฉลาก แต่หากเกินกว่าร้อยละ 0.9 ขึ้นไปต้องติดฉลาก ซึ่งเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการติดฉลากผลิตภัณฑ์ถั่วเหลืองดัดแปลงพันธุกรรมของประเทศไทยแล้ว ประเทศไทยกำหนดให้ติดฉลากเมื่อตรวจพบดีเอ็นเอ (DNA) หรือ โปรตีนที่เป็นผลจากการดัดแปลงพันธุกรรมอยู่ตั้งแต่ร้อยละ 5 ของแต่ละส่วนประกอบหลัก 3 อันดับแรก และแต่ละส่วนประกอบต้องมีปริมาณตั้งแต่ร้อยละ 5 ของน้ำหนักผลิตภัณฑ์ ใช้บังคับเฉพาะกับถั่วเหลืองดัดแปลงพันธุกรรมและผลิตภัณฑ์จากถั่วเหลืองดัดแปลงพันธุกรรม และข้าวโพดดัดแปลงพันธุกรรมและผลิตภัณฑ์จากข้าวโพดดัดแปลงพันธุกรรม รวม 22 ชนิด ตามตารางท้ายประกาศฯ การที่ประเทศไทยกำหนดเงื่อนไขในการที่อาหารจากถั่วเหลืองและข้าวโพดดัดแปลงพันธุกรรมจะต้องติดฉลาก อยู่ที่ตั้งแต่ร้อยละ 5 ของแต่ละส่วนประกอบ และแต่ละส่วนประกอบดังกล่าวต้องมีปริมาณตั้งแต่ร้อยละ 5 ของน้ำหนักผลิตภัณฑ์ มีความสอดคล้องกับกฎหมายประเทศญี่ปุ่นซึ่งกำหนดไว้ว่าหากมีการปนเปื้อนต่ำกว่าร้อยละ 5 ของน้ำหนักรวมผลิตภัณฑ์ ก็ไม่ติดฉลากแสดงว่ามีส่วนประกอบดัดแปลงพันธุกรรม ก็เนื่องจากเห็นว่ามีโอกาสเป็นไปได้ที่จะมีการปนเปื้อนโดยไม่ได้ตั้งใจ แต่ผู้วิจัยเห็นว่าไม่ควรกำหนดอัตราไว้สูงถึงร้อยละ 5 ของแต่ละส่วนประกอบ เพื่อลดความเสี่ยงในการที่อาจจะไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค จึงควรปรับแก้กฎหมายในเรื่องนี้ โดยนำกฎหมายของสหภาพยุโรปมาเป็นต้นแบบในการแก้ไขกฎหมาย

กล่าวคือ ควรปรับแก้กฎหมายของประเทศไทย กำหนดให้พิจารณาส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ถั่วเหลืองดัดแปลงพันธุกรรมในอัตราไม่เกินร้อยละ 0.9 ของแต่ละส่วนประกอบโดยน้ำหนักผลิตภัณฑ์ ไม่ต้องติดฉลากแสดงว่าเป็นผลิตภัณฑ์ถั่วเหลืองดัดแปลงพันธุกรรม แต่หากมีส่วนประกอบที่ได้มาจากการดัดแปลงพันธุกรรมเกินกว่าร้อยละ 0.9 โดยน้ำหนักผลิตภัณฑ์ก็กำหนดให้ต้องติดฉลากตามแบบกฎหมายของกลุ่มสหภาพยุโรป

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดอันดับของส่วนประกอบผลิตภัณฑ์ที่ต้องติดฉลากว่ามี ส่วนประกอบที่ได้มาจากการดัดแปลงพันธุกรรม

ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 251) พ.ศ.2545 เรื่อง การแสดงฉลากอาหารที่ได้จากเทคนิคการดัดแปรพันธุกรรมหรือพันธุวิศวกรรม กำหนดให้พิจารณาเฉพาะในส่วนประกอบหลัก 3 อันดับแรกของผลิตภัณฑ์ดัดแปลงพันธุกรรมเท่านั้น เป็นเหตุให้ผลิตภัณฑ์มากมายหลายชนิดที่มีส่วนประกอบเป็นพืชดัดแปลงพันธุกรรมไม่ต้องติดฉลากแสดงว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบที่ได้มาจากการดัดแปลงพันธุกรรม การที่ออกประกาศบังคับใช้กับถั่วเหลืองและข้าวโพด หมายความว่า ถั่วเหลืองและข้าวโพดที่อยู่ในส่วนประกอบอันดับที่ 4 เป็นต้นไป เป็นวัตถุดิบที่ดัดแปลงพันธุกรรม ไม่ว่าจะมียุติปริมาณมากหรือน้อยเท่าใดก็ตามก็ไม่ต้องติดฉลาก รวมทั้งผลิตภัณฑ์ที่มาจากพืชดัดแปลงพันธุกรรมชนิดอื่นนอกเหนือจากถั่วเหลืองและข้าวโพดก็ไม่ต้องติดฉลาก ถั่วเหลืองและข้าวโพดที่เป็นส่วนประกอบ 3 อันดับแรก ของผลิตภัณฑ์มีปริมาณไม่ถึงร้อยละ 5 ของน้ำหนักผลิตภัณฑ์ แม้จะเป็นถั่วเหลืองดัดแปลงพันธุกรรมทั้งหมดก็ไม่ต้องติดฉลาก และถ้าใน 3 ส่วนประกอบหลักนั้นมีการดัดแปลงพันธุกรรมไม่ถึงร้อยละ 5 ก็ไม่ต้องติดฉลาก

ข้อกำหนดการแสดงผลฉลากของอาหารดัดแปลงพันธุกรรมของประเทศไทยจะมีความแตกต่างจากของกลุ่มสหภาพยุโรปที่กำหนดให้การแสดงผลฉลากผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม หรือ มีสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรมเป็นส่วนประกอบทุกชนิดต้องแสดงผลฉลาก โดยกำหนดว่าหากมีปริมาณพืชดัดแปลงพันธุกรรมมากกว่าร้อยละ 0.9 ของส่วนประกอบโดยน้ำหนักผลิตภัณฑ์ ต้องติดฉลาก และไม่กำหนดให้แสดงผลฉลากเฉพาะส่วนประกอบ 3 อันดับแรกเท่านั้น แต่พิจารณาส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ทุกอันดับ เช่น หากมีส่วนประกอบที่มาจากถั่วเหลืองดัดแปลงพันธุกรรมไม่ว่าอยู่ในอันดับใดก็ตามของผลิตภัณฑ์ เกินร้อยละ 0.9 ของส่วนประกอบโดยน้ำหนักผลิตภัณฑ์ ต้องติดฉลากแสดงว่ามีส่วนประกอบจากถั่วเหลืองดัดแปลงพันธุกรรม เป็นต้น

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรจะแก้ไขประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 251) พ.ศ.2545 เรื่อง การแสดงผลฉลากอาหารที่ได้จากเทคนิคการดัดแปรพันธุกรรม หรือพันธุวิศวกรรมของประเทศ

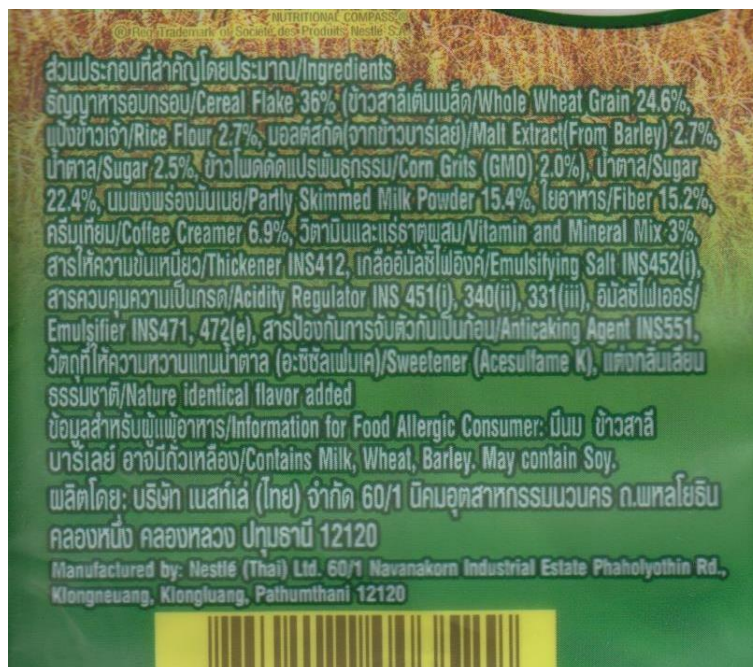
ไทย ให้สอดคล้องกับกฎหมายของสหภาพยุโรป กล่าวคือ ไม่ต้องกำหนดว่าให้พิจารณาเฉพาะ ส่วนประกอบหลัก 3 อันดับแรก แต่พิจารณาส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ทุกอันดับ ไม่ว่าจะเป็นส่วนประกอบหลักหรือไม่ก็ตาม หากมีปริมาณปนเปื้อนพีซีดีแปลงพันธุกรรมมากกว่าร้อยละ 0.9 ของส่วนประกอบ โดยน้ำหนักผลิตภัณฑ์ ก็ต้องติดฉลากแสดงว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบที่ได้มาจากการตัดแปลงพันธุกรรม กล่าวคือ หากมีส่วนประกอบที่มาจากถั่วเหลืองตัดแปลงพันธุกรรม ไม่ว่าจะอันดับใดก็ตามของผลิตภัณฑ์ เกินร้อยละ 0.9 ของส่วนประกอบโดยน้ำหนัก ผลิตภัณฑ์ ต้องติดฉลากแสดงว่ามีส่วนประกอบจากถั่วเหลืองตัดแปลงพันธุกรรม เพื่อความปลอดภัยต่อผู้บริโภคผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคที่จะได้รับข้อมูลที่เป็นความจริงมากที่สุดว่าผลิตภัณฑ์มีส่วนประกอบที่ผ่านการตัดแปลงพันธุกรรมหรือไม่ในทุกส่วนประกอบ ผู้บริโภคก็จะสามารถตัดสินใจเลือกบริโภคได้ตรงความต้องการมากที่สุด

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับข้อความที่ระบุว่าปลอดภัยอาหารตัดแปลงพันธุกรรม

ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 251) พ.ศ.2545 เรื่อง การแสดงฉลากอาหารที่ได้จากเทคนิคการตัดแปรพันธุกรรมหรือพันธุวิศวกรรม มีข้อกำหนดในข้อ 5 ห้ามใช้ข้อความว่า “ปลอดภัยอาหารตัดแปรพันธุกรรม” หรือข้อความอื่นในทำนองเดียวกัน

อีกทั้ง ประกาศกระทรวงสาธารณสุขฉบับดังกล่าวนี้ไม่ได้ระบุให้ชัดเจนว่า หากมีส่วนประกอบที่มาจากการตัดแปลงพันธุกรรม เช่น มีถั่วเหลืองตัดแปลงพันธุกรรมในผลิตภัณฑ์ จะต้องนำไปติดบนฉลากในส่วนใดของฉลาก ซึ่งจากที่ปรากฏบนฉลากผลิตภัณฑ์ตามท้องตลาดในปัจจุบัน จะติดไว้ในส่วนของฉลากโภชนาการ ซึ่งอาจเห็นได้ไม่ชัดเพราะตัวอักษรมีขนาดเล็ก และหากผู้บริโภคไม่ได้ดูที่ฉลากโภชนาการก็จะไม่สามารถรู้ได้ว่า ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวที่ซื้อไปเป็นผลิตภัณฑ์ตัดแปลงพันธุกรรม

รูปภาพที่ 4.1 ฉลากผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบจากพืชตัดแปลงพันธุกรรม

ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 251) พ.ศ.2545 เรื่อง การแสดงฉลากอาหารที่ได้จากเทคนิคการตัดแปรพันธุกรรมหรือพันธุวิศวกรรม มีข้อกำหนดในข้อ 5 ห้ามใช้ข้อความว่า ปลอดอาหารตัดแปรพันธุกรรม(ตัดแปลงพันธุกรรม) หรือข้อความอื่นในทำนองเดียวกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับกฎหมายของการติดฉลากสินค้าอาหารตัดแปลงพันธุกรรมของสหรัฐอเมริกาที่กำหนดว่า ผู้ผลิตสินค้าอาหารอินทรีย์ (Organically Produced Food) ที่ผ่านการมาตรฐานการรับรองตามกฎหมาย Organic Food Production Act 1990 ถือว่าเป็นสินค้าปราศจากการตัดแปลงพันธุกรรม และอนุญาตให้ติดฉลากคำว่า “Non Bioengineered” หรือ “Non-GMOs” ได้ทันที ซึ่งก็สอดคล้องกับกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นที่มีข้อกำหนดที่ให้ติดฉลากอาหารที่ไม่มี GMOs ว่า Non-GM ได้

รูปภาพที่ 4.2 ตรามาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์สหรัฐอเมริกา
(National Organic Program – NOP)¹

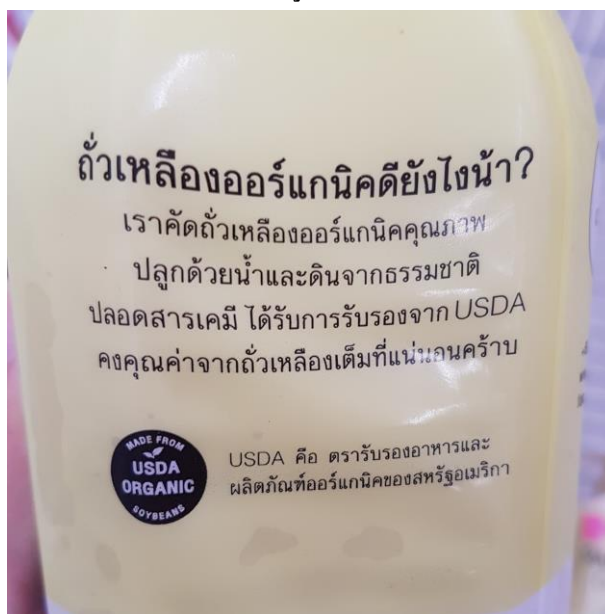
แผนงานเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ (National Organic Program – NOP) ดำเนินงานภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา (United States Department of Agriculture – USDA) โดยระบบการตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์นี้เริ่มใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 ระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์อื่นที่ประเทศสหรัฐอเมริกายอมรับ ได้แก่ ระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แคนาดา (จากผู้ผลิตทั่วโลก) และระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สหภาพยุโรป (เฉพาะที่ผลิตในสหภาพยุโรป) โดยการแสดงตรามาตรฐานฯ ที่ยอมรับต้องแสดงคู่กับตรามาตรฐานฯ ของสหรัฐอเมริกาเสมอ

รูปภาพที่ 4.3 ผลิตภัณฑ์จากถั่วเหลือง (ซอสถั่วเหลือง) ที่มีตรามาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์
สหรัฐอเมริกา (ตราตรงกลาง)

¹ มาตรฐาน ECOCERT ตรารับรองมาตรฐานสินค้าอินทรีย์ที่ควรรู้จัก. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.organic.moc.go.th/standard/ecocert>. [2561, มีนาคม 3].

รูปภาพที่ 4.4 ผลิตภัณฑ์จากถั่วเหลือง (นมถั่วเหลือง) ที่มีตรามาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์
สหรัฐอเมริกา

ส่วนในประเทศไทยก็มีมาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์ ของสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติที่จะออกตรารับรองได้ว่าเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรอินทรีย์

รูปภาพที่ 4.5 ตรามาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ – มกอช.² (National Bureau of Agricultural Commodity and Food Standards – ACFS)

² มาตรฐาน ECOCERT ตรารับรองมาตรฐานสินค้าอินทรีย์ที่ควรรู้จัก. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.organic.moc.go.th/standard/ecocert>. [2561, มีนาคม 3].

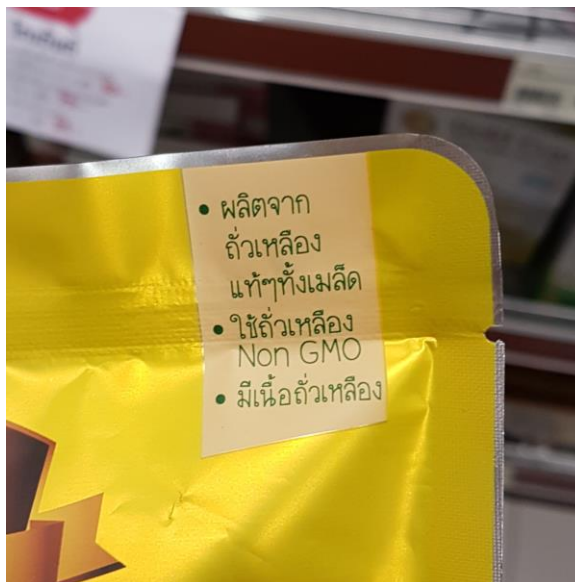
สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ได้ประกาศใช้ตรามาตรฐาน Organic Thailand เมื่อปี พ.ศ. 2555 และถือเป็นตรามาตรฐานของประเทศไทย แต่ไม่ได้บังคับว่าการนำเข้าสินค้าเกษตรอินทรีย์ หรือสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ผลิตในประเทศไทยจะต้องได้รับมาตรฐาน Organic Thailand นี้

รูปภาพที่ 4.6 ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยที่มีตรามาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ – มกอช.

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในปัจจุบันแม้จะมีข้อกำหนดของประเทศไทยห้ามมิให้ใช้ข้อความว่า ปลอดภัยปราศจากสารพิษ หรือข้อความอื่นในทำนองเดียวกัน แต่ทางปฏิบัติผู้ประกอบการก็พยายามที่จะดิคดลากอ์แกนิคทั้งของสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ของประเทศไทย และตรามาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์สหรัฐอเมริกา (National Organic Program – NOP) ของสหรัฐอเมริกา เพราะประสงค์จะแสดงให้เห็นว่า ผลผลิตนั้นปลอดภัยปราศจากสารพิษ จึงควรแก้ไขข้อกำหนดในกฎหมายของประเทศไทย เพื่อให้สอดคล้องกับทางปฏิบัติที่ผู้ประกอบการกระทำกันอยู่ในปัจจุบัน และผู้วิจัยยังพบอีกว่ามีผลผลิตจากถั่วเหลืองที่ใช้คำว่า Non-GMO (ปลอดภัยปราศจากสารพิษ) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในทางปฏิบัติผู้ประกอบการกระทำอยู่แล้ว ถ้าแก้ไขกฎหมายของประเทศไทยก็จะทำให้ผู้ประกอบการไม่สับสนที่จะกระทำผิดกฎหมาย

รูปภาพที่ 4.7 ผลิตภัณฑ์จากถั่วเหลือง (น้ำเต้าหู้ผงสำเร็จรูป) ที่ใช้ข้อความว่า Non-GMO

รูปภาพที่ 4.8 ผลิตภัณฑ์จากถั่วเหลือง (นมถั่วเหลืองชนิดผง) ที่ใช้ข้อความว่า Non-GMO

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การติดฉลากอย่างชัดเจนว่า “ปลอดอาหารตัดแปลงพันธุกรรม” หรือข้อความอื่นในทำนองเดียวกันนี้ สร้างความมั่นใจต่อผู้บริโภคในการที่จะเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สินค้าที่ไม่ใช่ผลิตภัณฑ์ตัดแปลงพันธุกรรมได้เป็นอย่างดี และเพื่อเป็นการควบคุมการติดฉลากสินค้า

ดัดแปลงพันธุกรรม กลุ่มครองผู้บริโภคให้ได้รับข้อมูลในการเลือกบริโภคอาหารที่ได้จากถั่วเหลือง และผลิตภัณฑ์จากถั่วเหลืองดัดแปลงพันธุกรรม

ดังนั้น จึงควรกำหนดให้ผู้ประกอบการสามารถระบุข้อความบนฉลากได้ว่า ปลอดภัยอาหารดัดแปลงพันธุกรรม หรือข้อความอื่นในทำนองเดียวกันนี้ หากผ่านมาตรฐานการรับรองระบบเกษตรอินทรีย์โดยสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ตามแบบข้อกำหนดของสหรัฐอเมริกาที่กำหนดให้ผู้ประกอบการสามารถระบุข้อความบนฉลากได้ว่า ปลอดภัยอาหารดัดแปลงพันธุกรรม หรือข้อความอื่นในทำนองเดียวกันนี้ หากผ่านมาตรฐานการรับรองตามกฎหมายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารออร์แกนิก ปี ค.ศ. 1990 (Organic Food Production Act 1990)

ผู้วิจัยเห็นว่า หากผู้ประกอบการมีความประสงค์จะใช้ข้อความว่า ปลอดภัยอาหารดัดแปลงพันธุกรรม (Non-GMOs) หรือข้อความอื่นในทำนองเดียวกันนี้ ควรจะต้องมีข้อกำหนดในการแสดงข้อความดังกล่าว โดยกำหนดให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้จำหน่ายต้องมีระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) เพื่อตรวจสอบเอกสารหลักฐานว่ามีระบบการจัดการ ตั้งแต่การผลิต วัตถุดิบ ตลอดจนการแปรรูป รับรองว่าไม่เป็นอาหารดัดแปลงพันธุกรรม ตามแนวทางของประเทศญี่ปุ่นที่มีระบบ Identity Preserved Handling (IP Handling) หรือต้องแสดงหลักฐาน หรือผลการตรวจวิเคราะห์เพื่อพิสูจน์ว่าปราศจากอาหารดัดแปลงพันธุกรรม หรือ GMOs เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้บริโภคเข้าใจผิด และอาจถูกหลอกลวงจากผู้ประกอบการได้

รูปภาพที่ 4.9 ผลิตภัณฑ์เกษตร (ข้าวโพด) ของประเทศไทยที่มีการติดรหัสสำหรับใช้ใน ระบบการตรวจสอบย้อนกลับ

ดังนั้น ในประเด็นการที่จะกำหนดอนุญาตให้ผู้ประกอบการสามารถใช้ข้อความว่า “ปลอดอาหารดัดแปลงพันธุกรรม” หรือข้อความอื่นในทำนองเดียวกันนี้ระบุลงบนฉลากได้ ก็ควรจะกำหนดโดยให้ตัดสินจากโดยสมัครใจในทำนองเดียวกับการตัดสินจากว่าเป็นอาหารอินทรีย์ หรือ Organic ซึ่งจะเป็นการเหมาะสมที่สุดซึ่งเมื่อพิจารณาเหตุผลด้านการตลาด เนื่องจากกลไกตลาดจะบังคับให้ผู้ประกอบการตัดสินจากเอง หากผู้บริโภคทั้งหมด หรือส่วนใหญ่ต้องการผลิตภัณฑ์ที่ปลอดอาหารดัดแปลงพันธุกรรม หรือ Non-GMOs

แต่หากเป็นกรณีที่อยู่ในตลาดมีทั้งผู้บริโภคที่ต้องการผลิตภัณฑ์ที่ปลอดอาหารดัดแปลงพันธุกรรม และไม่ได้สนใจว่าผลิตภัณฑ์นั้นปลอดอาหารดัดแปลงพันธุกรรมหรือไม่ กรณีนี้ตลาดส่วนที่ต้องการผลิตภัณฑ์ที่ปลอดอาหารดัดแปลงพันธุกรรมก็จะเป็นแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการตัดสินจากผลิตภัณฑ์ว่า “ปลอดอาหารดัดแปลงพันธุกรรม” หรือข้อความอื่นในทำนองเดียวกันนี้ลงบนฉลากผลิตภัณฑ์ที่ปลอดจากอาหารดัดแปลงพันธุกรรม เพื่อตอบสนองผู้บริโภคในตลาดส่วนนี้ ซึ่งผู้บริโภคในตลาดส่วนนี้จะเป็นผู้รับภาระในราคาส่วนที่เพิ่มขึ้นสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ตัดสินจาก ส่วนตลาดของผู้บริโภคที่ไม่สนใจว่าผลิตภัณฑ์นั้นปลอดอาหารดัดแปลงพันธุกรรมหรือไม่ ก็ไม่จำเป็นต้องมาแบกรับภาระในราคาผลิตภัณฑ์ส่วนที่เพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์ที่ตัดสินจากโดยยังสามารถเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้ตัดสินจากได้

ผู้วิจัยเห็นว่า ประเทศไทยสามารถนำหลักในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภค โดยที่จะไม่เป็นการละเมิดต่อพันธะกรณีระหว่างประเทศในเรื่องของการกีดกันทางการค้า ด้วยการอาจกำหนดให้มีฉลากผลิตภัณฑ์แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) ปลอดอาหารดัดแปลงพันธุกรรม หรือ Non-GMOs 2) มีส่วนประกอบของการดัดแปลงไม่เกินร้อยละ 0.9 ของแต่ละส่วนประกอบโดยน้ำหนักผลิตภัณฑ์ และ 3) กรณีไม่แน่ใจว่ามีส่วนประกอบที่ผ่านการดัดแปลงพันธุกรรมหรือไม่ ก็ให้ระบุว่า อาจมีส่วนประกอบดัดแปลงพันธุกรรม หรือ May contain ทั้งนี้ หากมองในมุมมองของผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการ ก็ถือได้ว่าการวางหลักการป้องกันล่วงหน้าไว้แล้ว ผู้บริโภคจึงอาจต้องแบกรับภาระตรงนี้ด้วย

ในกรณีของการตัดสินจากนี้ ประเทศต่าง ๆ สามารถก็ยังส่งผลิตภัณฑ์สินค้าเข้ามาในประเทศไทยได้ แต่ผลิตภัณฑ์สินค้านั้นจะขายได้หรือไม่ได้ ประเทศไทยไม่รับรอง เพราะประเทศไทยมีกลไกเงื่อนไขกฎหมายภายในประเทศตามที่กล่าวข้างต้น แต่ประเทศไทยก็เปิดโอกาสให้ส่งเข้ามาขายได้ โดยต้องตัดสินจากแยกเป็น 3 ประเภทดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น แล้วให้ผู้บริโภคเป็นผู้พิจารณาตัดสินใจในการเลือกเอง ซึ่งจะเป็นทางออกที่ดี และเป็นข้อเสนอแนะซึ่งน่าจะสามารถปฏิบัติได้จริง

โดยสรุป มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมติดฉลากผลิตภัณฑ์ถั่วเหลืองดัดแปลงพันธุกรรม ปัจจุบันในแต่ละประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ประเทศญี่ปุ่น รวมถึงประเทศไทยด้วย มีการกำหนดมาตรการในการควบคุมติดฉลากผลิตภัณฑ์ถั่วเหลืองดัดแปลงพันธุกรรม และคุ้มครองผู้บริโภคในด้านฉลากขึ้น ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป โดยรวมสหภาพยุโรป ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย มีความสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน กล่าวคือ มีกฎหมายกำหนดให้อาหาร หรือผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบดัดแปลงพันธุกรรมต้องติดฉลากโดยบังคับ ส่วนสหรัฐอเมริกา ในอดีตการติดฉลากผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบจากพืชพันธุกรรมเกิดจากความสมัครใจของผู้ประกอบการเอง รัฐบาลกลางไม่มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการติดฉลาก หากจะมีก็เป็นเพียงกฎหมายของแต่ละมลรัฐเท่านั้น ซึ่งก็ต้องขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้ประกอบการเป็นสำคัญ แต่ในปัจจุบันรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกาได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการแสดงรายละเอียดส่วนประกอบจากพืชที่ผ่านการดัดแปลงพันธุกรรมในผลิตภัณฑ์อาหาร เพื่อเป็นการกำหนดมาตรการควบคุมการติดฉลากผลิตภัณฑ์อาหารดัดแปลงพันธุกรรมให้เป็นมาตรฐานเดียวกันในทุกมลรัฐ และเพื่อเป็นการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของผลิตภัณฑ์อาหารที่มีส่วนประกอบจากพืชดัดแปลงพันธุกรรมให้กับผู้บริโภค ได้รับรู้เพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สหรัฐอเมริกาเริ่มมีความตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีส่วนประกอบจากพืชที่ผ่านการดัดแปลงพันธุกรรม

ในส่วนของอัตราหรือระดับของการปนเปื้อนของประเทศไทย และประเทศญี่ปุ่น มีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ กำหนดอัตราที่ต้องพิจารณาว่าจะต้องติดฉลากหรือไม่ ไว้ที่ร้อยละ 5 ของแต่ละส่วนประกอบ โดยนำน้ำหนักผลิตภัณฑ์ และพิจารณาเฉพาะส่วนประกอบหลัก 3 อันดับแรก ซึ่งแตกต่างจากสหภาพยุโรปที่ได้กำหนดโดยกำหนดเป็นขั้นต่ำไม่เกินร้อยละ 0.9 โดยน้ำหนักผลิตภัณฑ์จะได้รับยกเว้น แต่หากเกินร้อยละ 0.9 จะต้องติดฉลาก รวมถึงไม่กำหนดว่าต้องเป็นส่วนประกอบหลัก 3 อันดับแรก แต่ส่วนประกอบใดก็ได้ ประเทศไทย และประเทศญี่ปุ่นยังมีส่วนคล้ายคลึงกันอีกโดยมีการกำหนดชนิดของพืชและอาหารที่อยู่ในตารางหรือบัญชีที่ต้องมีการติดฉลากเพื่อแสดงว่ามีส่วนประกอบดัดแปลงพันธุกรรม โดยประเทศไทยจะเพียงมีถั่วเหลืองและผลิตภัณฑ์จากถั่วเหลือง ข้าวโพดและผลิตภัณฑ์จากข้าวโพด ส่วนประเทศญี่ปุ่นจะมีมากกว่าประเทศไทยเล็กน้อย ซึ่งจะแตกต่างจากจากสหภาพยุโรปที่ไม่ได้กำหนดเจาะจงชนิดของพืช แต่เป็นพืชอะไรก็ได้ถ้ามีส่วนประกอบดัดแปลงพันธุกรรม ก็ต้องติดฉลากแสดงว่า อาหารหรือผลิตภัณฑ์นั้นมีส่วนประกอบดัดแปลงพันธุกรรม

นอกจากนี้ประเทศไทย มีข้อกำหนด ห้ามใช้ข้อความว่า ปลอดภัยปราศจากพันธุกรรม (ดัดแปลงพันธุกรรม) หรือข้อความอื่นในทำนองเดียวกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับกฎหมายของการติด

ฉลากสินค้าอาหารดัดแปลงพันธุกรรมของสหรัฐอเมริกาที่กำหนดว่า ผู้ผลิตสินค้าอาหารอินทรีย์ (Organically Produced Food) ที่ผ่านการมาตรฐานการรับรองตามกฎหมาย Organic Food Production Act 1990 ถือว่าเป็นสินค้าปราศจากการดัดแปลงพันธุกรรม และอนุญาตให้ติดฉลากคำว่า “Non Bioengineered” หรือ “Non-GMOs” ได้ทันที ซึ่งกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นก็มีข้อกำหนดที่ให้ติดฉลากอาหารที่ไม่มี GMOs ว่า Non-GM ได้เช่นกัน